

LÄRARHANDLEDNING FÖR FÖRSKOLAN/FÖRSKOLEKLASS

av Anne-Marie Körling

Inledning och anledning

Detta är en lärarhandledning till bilderboken *Fredagsmys* av Lina Jansson. *Fredagsmys* är en berättelse i text och bild som handlar om det som skulle kunna vara en trevlig fredagskväll med det tillhörande gemensamma mys som kommer med att vara tillsammans med familjen. Syftet med denna handledning är dels att visa vad man kan göra med bokens innehåll men också vad bokens innehåll kan leda till för samtal och reaktioner. För att visa vad vi kan göra med boken måste jag visa hur jag tänker om det jag läser och det jag möter. Jag behöver fundera över handlingen och vad jag tänker att boken vill och kan beskriva.

Anne-Marie Körling

Grundskolelärare och författare av i huvudsak pedagogisk litteratur, tidigare Sveriges Läsambassadör.

Text och bild

Det första jag gör då jag får en bok som jag tänker undervisa ur och genom är att läsa berättelsen. För att mer noggrant studera illustrationerna frigör jag sedan text från illustration. Det gör jag för att studera hur texten bär sig själv men också för att läsa av illustrationerna och därmed ge dem mer utrymme.

Fredagsmys är uppbyggd av små verser skrivna på rim. Det finns en vers per uppslag. Illustrationerna är som scener och täcker ett helt uppslag. Det gör att illustrationerna förflyttas från trappa till gård, från gård till skog.

Frågor till dig som ska läsa boken för barn och unga:

- Vilka tankar väcks hos dig när du läser boken?
- Vilka tankar väcker illustrationerna?

Handlingen

Handlingen i text och bild handlar om att önska sig ett fredagsmys men inte få det. Barnens föräldrar ska ha fest och barnen förvisas ut ur hemmet. De får heller inte vara på gården för där stör de och skräms iväg av en tant som ropar ilsket från sin balkong. Barnen flyr in i skogen. Skogen är mörk. Tidsmässigt utspelar sig berättelsen under några få timmar, från klockan fem på eftermiddagen till när mörkret faller och det är natt. I skogen upptäcker barnet ett ljus. De dras mot ljuset och finner en koja där andra barn också är och där de har en klubb – Fredagsklubben. Där får de som inte har något fredagsmys en oas tillsammans med andra barn i samma situation. Berättelsen slutar med att föräldrarna går ut och letar efter sina barn. De ropar högt på barnen och ropar deras namn. De lämnar huset i trädet och går hem till sina föräldrar. De har nu två platser att gå till. Om nästa fredag inte är fredagsmysigt kan de gå tillbaka till kojans i skogen.

Frågor att samtala om:

- Vad betyder fredagsmys?
- Vad är det man gör när man har fredagsmys?
- Vilka är med i fredagsmyset?
- Varför är det på en fredag?

Illustrationerna

Från första uppslaget syns barnen som både svarta skuggor men också med mössor och randiga halsdukar. Dörrar eller fönster lyser upp lite varstans med starkt orange ljus.

I trapphuset syns barnen kasta sig ut från lägenheten. Trapporna signalerar att huset de bor i är stort och att trapporna är många. På en av våningarna ser vi en pappa med sina två barn. I pappas hand en matkasse med saker som signalerar att det finns fredagsmysgodis. Det är en familj som ska fira fredagen och ha det mys som de två barnen som rusar ner för trapporna inte ska ha. Det ena barnet syns springa ner för trapporna i flykt och det andra barnet har stannat upp som i tvekan eller i väntan. Kanske de också ska få ha fredagsmys ändå? Av barnens föräldrar syns ingenting.

Fredagkväll. Den där kvällen som kallas Fredagsmys, en kväll med något extra och så det fina att vara tillsammans. På fredagarna kan eleverna säga att - Ikväll ska vi ha fredagsmys. Då berättar de något om vad de ska äta och med vem de ska vara tillsammans med. Föräldrarna är alltid med på fredagsmyset.

Väl ute syns det ensamma. Gården är tom. Det ekar när barnen ropar *Hallå, hallå*. Fönstren i husen lyser varma och visar att det är några där. De flesta är hemma och inomhus. En person går ut med hunden och är i riktning mot husen, dvs, är på väg hem. Barnen står ute och ser ut att vara övergivna. Himlen är rosa. Det är skymning. I fönstren kan man se hur en familj är tillsammans. De spelar kort. I en annan familj ligger barnet i soffan med en vuxen arm omkring sig. Man kan tänka sig att de ser på tv. En arg sint granne reagerar på att barnen ropar hallå och säger till dem på skarpen att de stör och att de måste gå hem. Vi får veta att klockan är fem. Barnen sluter sig till varandra, utstötta är de men längtar efter en macka med smör och ha fredagsmys som alla andra.

Här tar leken vid. Skatten under trädet och flera skatter finns att finna. De röda skatterna visar barnen vägen in i leken och de skyndar att leta skatter och försvinner in på vägar de inte är bekanta med. Illustrationen är upplyst, varm och genererar inte det tidigare mörkret som skogen fått representera. Skogen är snarare en lekplats och blir på något sätt en skog för barnens fredagsmys. Trots allt. De har roligt i skogen. De hoppar från sten till sten i den lilla sjön, de springer på stigar

de inte visste fanns och de klättrar upp i trädet och sitter på en gren och dinglar med fötterna. Och när skogen återigen mörknar ser barnen ett ljus. Precis som barn i andra sagor, som Hans och Greta, finner de ett hus som de tänker kanske kan hysa dem. För att nå till huset måste de klättra upp för en lång stege. Väl inne i huset träffar de tre andra barn. De leker pirater och skriver skyltar om skatter och hittelöner. Här får barnen som inte har fredagsmys hemma en oas att leka och vara tillsammans på. En koja för fredagsklubben. En gemenskap långt ifrån vuxen världen. Precis som vid ett vanligt fredagsmys finns allt det som behövs: popcorn, glass och daim, ungefär samma som vi kunde ana i papperskassen i pappans hand i uppslaget från trapphuset. Kojan erbjuder utrymme för lek och fantasi. En slags tillflyktsort.

Varför är barnen i kojans?

Det handlar om det "vingliga" som är därhemma:

De vuxna bara vinglar runt

Och pratar massa konstigt strunt

Frågor att ställa:

- Hur ser skogen ut?
- Hur är det att vara ute på gården?
- Hur känns det att gå i trapporna i ett trapphus?
- Hur skulle det vara att vara helt ensam?
- Hur kan det kännas när man är två?
- Hur är det att vara ute i natten?
- Hur hittar man i en skog?

Livssituation

Inte alla barn får uppleva fredagsmyset. Och trots att det är ett allmänt uttryck och som vi möter i reklam och i våra hej-då-fraser inför helgen. Vi önskar barnen fredagsmys. Barnen som har fredagsmys berättar om den. Men för många barn innebär fredagen något helt annat. Föräldrar som har fester, och det får föräldrar ha, och där barn måste anpassa sig till situationen som råder en fredagkväll, de måste vara ute, de måste ta hand om sig själva, de måste göra något annat. När barn är utanför det förväntade blir de upptäckta av någon som förvisar dem bort, de ska inte vara ute en fredagkväll och därför skriker en granne från en balkong att de måste gå hem. En fredag efter klockan fem ska barnen minsann inte störa eller ropa hallå på den tomma gården.

Frågor att fundera kring tillsammans med barnen:

- Hur är det när vuxna har fest?
- Vad kan barn göra på en vuxenfest?
- Vilka skillnader är det på ett barnkalas och en vuxenfest?

Skogen, leken och lösningen

Skogen kan i sagan och mytologin betyda att träda in i det okända med dess tillhörande faror och möjligheter. Skogen är också en plats för mening och sammanhang. I bilderna är skogen presenterad som mörka stammar. Skogens träd är inte samma som de träd vi ser på gården. Gårdens träd är tyglade och anpassade till människans miljö medan skogen växer som den vill. Illustrationerna som synliggör skogen förefaller inte farliga och inte heller tycks barnen vara rädda för skogen. Det är tvärtom en möjlig plats för fantasi och upptäckter. En skatt kan man hitta där. Ett ljus kan visa vägen. En koja i trädet kan upptäckas. Skogen är en lekplats och mörkret som syns i skogen visar att det faktiskt är kväll och en tid då mörkret faller. I det sista uppslaget där föräldrarna börjar leta efter sina barn har mörkret fallit. Fredagskvällen är över. Föräldrarna har haft sin fest och nu upptäcker de att barnen är borta. Den mörka skogen är mer en presentation av föräldrarnas rädsla och när de ropar på sina barn, Lou och Ellis, är bokstäverna skrivna som om de visade hur föräldrarna irrade omkring för att leta. I husen har alla släckt ner men i ett fönster lyser det. Där bor familjen som nu ska samlas och gå hem. I skogens andra ände syns ljuset från kovan och löftet finns kvar att återkomma dit vid nästa fredag. Den avslutas med en fråga och ett frågetecken. För kanske är det så att barnen ändå hoppas att de inte ska behöva, utan får fira fredagsmys som alla andra.

Frågor att fundera kring:

- Hur kan man se på bokstäverna hur högt föräldrarna ropar?
- Hur är det att ha fredagsmys i en koja i ett träd?
- Hur är det att ha fredagsmys utan en vuxen?
- Hur känns det när föräldrar letar efter sina barn?

Mina lärartankar

Jag ser en bok som kan skapa många samtal. Den tar sin utgång i det faktum att så många barn och föräldrar ser fredagen som en speciell dag för familjen. Jag tänker också på den utsatthet som en fest kan innebära och där barn inte passar in. Det kan vara vingligt. En vinglighet som berättar om alkohol och där de vuxna kanske inte går att känna igen. Festandet kanske också upplevs som otryggt. Det är inte säkert att barnen springer iväg utan att de fantiserar sig bort. Man kan tänka på Hans och Greta som förs bort ur sammanhanget och tvingas ut i skogen.

Det fina med berättelsen är att det är två syskon som upplever festen, vinglet och skogen. Det fina är också att mörkret i skogen inte görs farligt utan det farliga är trappan och att springa nerför den. I trapphuset syns en pappa med sitt barn och den där påsen som visar att nu ska det bli mysigt att avsluta veckan och ha lite extra mys.

Pedagogiskt förhållningssätt.

Eftersom jag har funderat över bokens innehåll och vet att också jag kan påverkas av bokens innehåll behöver jag lägga mina synpunkter åt sidan och låta barnen känna, tänka, resonera, fråga och fundera. Det är en bok för barn och barnen ska ha tillgång till det boken väcker. När barn berättar om hur de känner och hur de förstår kommer möjligheten ur boken. Det är inte farligt att reagera och känna och vi ska ta emot barns reaktioner utan att förstora dem och börja ställa frågor till barnet om barnets situation. Låt sagan och berättelsen bli en möjlighet till samtal och se boken i ljuset av de tankar den väcker.

Pedagogisk ingång.

Jag skulle initialt dela på text och bild. Jag skulle låta eleverna/barnen studera bilderna och därmed möjliggöra för deras samtal och tankar. Jag skulle läsa texten för sig, med de rim som lättar upp det hela. Sagans rim:

*Ellis, har du sett det här,
Det som ligger och glänser där?
Kanske finns en hemlig skatt.
Vi letar länge, tills det blir natt.*

Skattsökeriet upptar barnen. De letar efter det fina och de ägnar hela natten till det.

Därför kan det vara bra att rita upp en tidslinje. Berättelsen börjar ungefär klockan 17.00 och avslutas någon gång strax runt 24.00. Det betyder att det är just den här kvällen som det handlar om. Inte varenda kväll och inte heller varenda fredag. Det sista frågetecknet visar att det kanske blir fredagsmys ändå.

Jag skulle också låta eleverna rita det träd som syns mot den vita bakgrunden. Det trädet som har en röd skatt under grenarna. Jag har låtit alla mina elever rita ett träd och undersökt hur de ser på symmetri och hur de uppfattar sina egna träd. Många elever är rädda för skogen men här är skogen inte farlig. Den går att vara i. Den går att leva i. Den går att leka i.

Det verkliga är det där vingliga. Den där känslan av att inte kunna vara på samma plats som sina föräldrar. Om festen som bara är för de vuxna. Om den skog som vuxna kan utgöra. Denna bilderbok tar mästerligt fram möjligheten att identifiera sig med barnen och deras situation och att vingliga föräldrar också letar efter sina barn.

Övrig information om Fredagsmys:

ISBN: 978-91-7226-293-5

Antal sidor: 32 sidor

Utgivningsdatum: 2021-01-15

Utgiven av: Bokförlaget Opal

Förlagskontakt: Malou Najic, malou@opal.se

